

Powstające w ostatnim okresie w różnych szkołach wyższych, publicznych i niepublicznych, kierunki architektura krajobrazu nie zawsze są w pełni przygotowane do prowadzenia zajęć z urządzania i pielęgnacji. Wydaje się, że ten niewielki ogród dydaktyczny w pełni zaspokoi potrzeby Akademii Rolniczej w Lublinie w realizacji programu zarówno tych, jak innych zajęć dydaktycznych, np. historii sztuki ogrodowej czy szaty roślinnej.

Streszczenie: Kompleks Dydaktyczny zaprojektowano na potrzeby Katedry i kształcących się tam studentów. W ramach założenia planuje się prezentację wybranych stylów ogrodowych oraz charakterystycznych ogrodów. Do realizacji wybrano ogrody: średniowieczny, renesansowy i barokowy, z ogrodów tematycznych: biblijny, japoński, wiejski oraz alpinarium i różankę. W poszczególnych ogrodach uwzględniono tylko niektóre, charakterystyczne dla danej epoki, czy rodzaju ogrodu, zasady kompozycji i typowe dla nich elementy kompozycyjne, różne aranżacje roślinne (klomb z roślinami o ozdobnych kwiatostanach, nadających się do zasuszenia, rabata z roślin o różnym pokroju i rabata „koło barw” i trójkątna rabata z różnymi gatunkami paproci) oraz małą architekturę ogrodową (altanę porośniętą różnymi pnączami). W doborze gatunków kierowano się ich historycznym zastosowaniem w poszczególnych epokach i stylach oraz ogrodach specjalistycznych. Układ komunikacyjny zaprojektowano w taki sposób, by kolejno można było zobaczyć wszystkie elementy ogrodu w porządku chronologicznym – od założen średniowiecznych po nowoczesne, co pozwoli studentom prześledzić zmiany kompozycyjne zachodzące w następujących po sobie epokach.

Słowa kluczowe: ogród dydaktyczny, ogród historyczny, koło barw, scenariusz ogrodowy.

Abstract: *It is planned to present selected styles of gardens and characteristic garden examples. Following types were selected: medieval, Renaissance, and baroque, as well as biblical, Japanese, rustic, rockery, and rosary as thematic gardens. Only composition rules along with typical elements that are characteristic for a given epoch or garden type were taken into account in particular gardens. Path network enables to visit the garden in chronological sequence: from medieval assumptions through modern ones, which allows students for recording the composition changes in subsequent epochs.*

Key words: *educational garden, historical garden, the circle of colours, the garden scenario.*

³ Bogdanowski J., *Polskie ogrody ozdobne*, Warszawa 2000; Hobhouse P., *Historia ogrodów*, Arkady, Warszawa 2005; Szafrńska M., *Ogród. Forma. Symbol. Marzenie*, Katalog wystawy, Warszawa 1998.

⁴ Hobhouse P., *op.cit.*

⁵ Bogdanowski J., *op.cit.*; Hobhouse P., *op.cit.*; Majdecki L., *Historia ogrodów*, Warszawa 1981.

⁶ Bogdanowski J., *op.cit.*; Majdecki L., *op.cit.*

⁷ Szafrńska M., *op.cit.*

⁸ Majdecki L., *op.cit.*

⁹ Giżycki K., *O przyozdobieniu siedlisk wiejskich*, Warszawa 1827; Szczeblewska A., *Ogród wiejski – zapomniane piękno*, [w:] *Krajobrazy Dziedziectwa Narodowego*, 2, 2000, ss. 30–33.

¹⁰ Monder M., Gawryszewska B.J., *Najpiękniejsze rosaria Europy*, [w:] *Ogrody*, 5, 2004, ss. 88–94.

Dr inż. Anna Majdecka-Strzeżek¹

REWALORYZACJA PARKÓW W DYDAKTYCE STUDIUM PODYPLOMOWEGO OCHRONY I KONSERWACJI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ OGRODOWYCH

TEACHING RESTORATION OF PARKS IN THE POSTGRADUATE SCHOOL OF PRESERVATION AND CONSERVATION OF HISTORICAL GARDENS

*...naród żyje tak długo, jak pielęgnuje swoją historię,
ginie, gdy traci dla niej szacunek...*

Seneka

■ Liczba istniejących ogrodów i parków w Polsce szacowana jest na ok. 10 000. Znajdują się na terenie całego kraju i reprezentują różne style ogrodowe. W większości spotkać można obiekty powstałe w manierze krajobrazowej. Część stanowi otoczenie historycznych rezydencji, pozostałe to publiczne – miejskie.

Reprezentują różny stan przetrwania, od bardzo dobrze utrzymanych, po znajdujące się w bardzo złym stanie. Część reprezentująca polskie dokonania, nie przetrwała, znane są jedynie z przekazów archiwalnych.

Wiele uległo zniszczeniu i dewastacji szczególnie w okresie Wojen Światowych i w latach następnych. Okres XX wieku okazał się trudny dla trwałości obiektów ogrodowych. Przyczyniły się do tego niepokoje obu wojen, jak również ich następstwa – przesunięcie granic i zmiany ustrojowe. Nastąpiło przerwanie ciągłości zapewniającej świetność dworów i pałaców, wraz z otaczającymi ich ogrodami i parkami. Założenia rezydencjonalne

¹ Katedra Architektury Krajobrazu, Kierownik Podyplomowego Studium Ochrony i Konserwacji Zabytkowych Założeń Ogrodowych, SGGW.

utracy prywatnych właścicieli, którzy wraz z ogrodnikami musieli odejść.

Nowym właścicielem obiektów ogrodowych stało się Państwo i jego instytucje. Jednym z podstawowych działań konserwatorskich okresu powojennego stała się adaptacja. Wiele założeń parkowych nie było przedmiotem jakichkolwiek działań konserwatorskich, popełniono wobec nich błąd zaniechania. Wiele adaptowano niezgodnie z zasadami konserwatorskimi i wprowadzono nowe funkcje, niespójne z charakterem i właściwościami obiektu, degradujące ich wartości.

Działania konserwatorskie przeprowadzane w stosunku do założeń ogrodowych w początkowym okresie powojennym, miały charakter zabezpieczający i inwentaryzacyjny, dla określenia zasobów. Mniejszej rangi obiekty zostały pozostawione bez właściwej opieki konserwatorskiej, co przyczyniło się do ich degradacji.

Postępujące procesy niszczenia ukazały powagę sytuacji w kolejnych raportach o stanie zabytków. Pogłębiająca się niekorzystna sytuacja coraz liczniejszych obiektów ogrodowych, stała się jednym z przyczynków do powstania Podyplomowego Studium kształcącego specjalistów konserwatorstwa ogrodowego. Jednym z inicjatorów powstania Studium był Andrzej Michałowski,² dyrektor Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu – Narodowej Instytucji Kultury, wsparty przez Ministerstwo Kultury i Sztuki.

Podyplomowe Studium Ochrony i Konserwacji Zabytkowych Założeń Ogrodowych rozpoczęło działalność w 1987 roku.

Pierwszym kierownikiem i autorem programu nauczania był czołowy specjalista i autorytet problematyki konserwatorstwa ogrodowego Longin Majdecki.³ Sluchacze studium rekrutują się spośród absolwentów wielu uczelni, reprezentujących różne dziedziny wiedzy, zainteresowanych i pracujących na rzecz ochrony i konserwacji historycznych ogrodów i krajobrazu. Są wśród nich: architekci krajobrazu, architekci i urbaniści, historycy sztuki i historycy, nauczyciele szkół ogrodniczych, pracownicy służb konserwatorskich.

Studium umożliwia podnoszenie kwalifikacji, uzyskanie specjalizacji nie objętej w ukończonych wcześniej studiach, aktualizacji wiedzy i umiejętności. Program nauczania w Studium obejmuje bloki tematyczne:

- wykłady z dziedziny kultury i sztuki;
- przyrody;
- konserwatorstwa;
- planistyki i realizacji;
- zagadnienia uzupełniające;
- seminaria i zajęcia specjalne.

Sluchacze wykonują prace dyplomowe poświęcone rewaloryzacji obiektów ogrodowych. Na ich wykonanie składa się wiedza uzyskana w trakcie nauki, doświadczenie oraz współpraca z promotorem. Opracowanie dyplomowe rozciąga się na cały czas nauki w Studium. Temat uzgadniany jest w porozumieniu z kierownictwem.

Najczęściej sluchacze zgłaszają propozycje tematów dotyczących konkretnych obiektów z rejonu swojego zamieszkania. Realizacja pracy dyplomowej wiąże się więc z rozwiązaniem aktualnych problemów konserwatorskich i może być w przyszłości wykorzystana do działań realizacyjnych.

Dotyczy:

- analizy uwarunkowań urbanistycznych i przyrodniczych,
- waloryzacji zabytkowych założeń ogrodowych,
- koncepcji rewaloryzacji.

Praca dyplomowa składa się z dwóch części: opracowania opisowego i części rysunkowej, planistycznej. Integralną częścią działań, jest staranne rozpoznanie obiektu, jego historii, specyfiki, właściwości, cech charakterystycznych, ducha miejsca, powiązań z otaczającym terenem. Część prac wykorzystywanych jest do opracowań realizacyjnych na terenie Polski. Różnorodność tematów, korekty i konsultacje, wspólne dyskusje, umożliwiają zetknięcie się z szerszą problematyką konserwatorską, dotyczącą założeń ogrodowych i krajobrazu oraz sposobami ich rozwiązania.

Prace nie wynikają tylko z własnej działalności pojedynczego zespołu; Ważny dla procesu dydaktycznego jest udział sluchaczy w warsztatach konserwatorskich realizowanych dla każdej edycji przez kierownictwo Studium. Są one ilustracją zajęć kameralnych i planistycznych, tworzą możliwość porównania rozwiązań konserwatorskich w różnych regionach kraju i za granicą.

Wiedza praktyczna uzyskana podczas sesji wyjazdowych jest wykorzystywana przez sluchaczy w opracowaniach dyplomowych i praktyce zawodowej.

Działalność Studium trwa nieprzerwanie od 20 lat. Wpłata się w nurt działań przyczyniających się do ochrony, opieki i rewaloryzacji obiektów ogrodowych i krajobrazu kulturowego. Wobec postępujących zagrożeń i zniszczeń, jakie związane są z trwaniem ogrodów, a także współczesnych wyzwań konserwatorskich, program działań Studium łączy przeszłość i współczesność z perspektywą przyszłości, w rozwiązywaniu problemów ochrony i konserwacji zabytków ogrodowych i krajobrazu kulturowego.

Streszczenie: Podyplomowe Studium Ochrony i Konserwacji Zabytkowych Założeń Ogrodowych rozpoczęło działalność w 1987 roku. Inicjatorem jego powstania, pierwszym kierownikiem i autorem programu nauczania był znany, czołowy specjalista i autorytet problematyki konserwatorstwa ogrodowego prof. L. Majdecki.

Studium było odpowiedzią na potrzebę kształcenia specjalistów, którzy poświęciliby się ochronie zabytkowych ogrodów. Program nauczania Studium łączy przeszłość i współczesność z perspektywą przyszłości, w rozwiązywaniu problemów ochrony i konserwacji zabytków ogrodowych i krajobrazu kulturowego.

Słowa kluczowe: dydaktyka, ogrody historyczne, konserwacja ogrodów.

Abstract: *The Postgraduate School of Preservation and Conservation of Historical Gardens began its operation in 1987. The initiator of the School, its first head and the author of its curriculum was Prof. L. Majdecki, PhD, a well-known, world renowned specialist and an authority in the field of gardening conservation.*

The studies were an answer to the need for specialists, who would dedicate themselves to the preservation of historical gardens. The course of teaching is simultaneous with the up-to-date perspective of solving problems in the field of preservation, as well as conservation of historical gardens.

Key words: *teaching, historical gardens, conservation of historical gardens.*

² Dr hist. szt. A. Michałowski.

³ Prof. zw. dr hab. L. Majdecki (1925–1997).